

Feljton

Haški tribunal:
političko tijelo ili
nepristrasni sud (4)

Tajne službe optužene za opstrukciju

Prvi predsjednik komisije UN optužio Britaniju, Francusku, Njemačku i Italiju
da su skrivale podatke • ICTY – trijumf nedostatka volje ili zamjena za
efikasnu akciju svijeta na Balkanu

Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija februara 1993., kao odgovor na rastući bijes svjetske javnosti što se jugoslavenska kriza ne rješava, konačno je jednoglasno usvojilo odluku o formiranju Haškog tribunala.

Priredile: Džejna
HASANBEGOVIĆ i
Aldijana OMERAGIĆ

Svi pokušaji Evrope da na miran način riješi sve dublju jugoslavensku krizu do tada se nisu pokazali uspješnim. Vens-Ovenov mirovni plan, iz januara 1993. naime, postao je mrtvo slovo na papiru, iako su ga potpisali i zvanični predstavnici bosanske vlade, ali i lider bosanskih Srba Radovan Karadžić. On, ipak, nije uspio zaustaviti rat, a Evropa je morala usmjeriti pažnju na neke druge mogućnosti.

Opstrukcija ili birokracija

Pred Vijećem sigurnosti UN septembra 1992. Klaus Kinkel već je otvorio pitanje stvaranja tribunala. Vijeće je formiralo komisiju čija je zadaća bila da istraži koliko je ova ideja ostvariva. I dok je komisija radila svoj posao, dokazi o ozbiljnosti ratnih zločina na prostoru bivše Jugoslavije su se gomilali. Amnesty International dodao je svoj glas rastućem obimu dokumentovanog protesta govoreći o ozbiljnosti "teških narušavanja" Ženevske i Haške konvencija na Balkanu.

Istraživanje komisije UN, u isto vrijeme, pratili su politički pritisci. Na njih je ukazao, svojevremeno, predsjedavajući komisije Fritz Kalshoven, inače holandski profesor međunarodnog prava, i javno se požalio na teškoće sa kojima se suočava, pripisujući neke od njih namjernoj opstrukciji, kriveći za to Britaniju, Francusku, Njemačku i Italiju.

Nekoliko je tajnih službi optuženo da odbijaju dati informacije koje su, vjerovalo se, imali o tome šta se događa na Balkanu. Kalshoven je dao ostavku, iz zdravstvenih razloga, prije nego što je komisija završila posao, i predao dužnost Cherifu Bassiouniju, predsjedniku Human Right Law Centre, na De Paul univerzitetu u SAD.

I Bassiouni je vjerovao da je britanska diplomatija bila neprijateljski

nastrojena prema istrazi, no u intervjuima i objašnjenjima koja je kasnije dao on iznosi da su teškoće komisije, zapravo, bile ukorijenjene u birokratskoj strukturi samog UN, prije negoli u sistematskom pokušaju da se potkopa njen rad. Inicijativa naučnika navodi da je u to vrijeme postojala zebnja da bi rad ovih eksperata mogao ugroziti političke pregovore koje su vodili Vance i Owen. Naime, na konferenciji o bivšoj Jugoslaviji, koja je održana u Ženevi u decembru 1992., državni sekretar Lawrence Eagleburger kazao je da su SAD identificirale određeni broj ratnih zločinaca koje treba izvesti pred sud. Među njima i srbijanskog

Bil Klinton

predsjednika Slobodana Miloševića i srpske lidere Radovana Karadžića i Ratka Mladića.

Vance i Owen našli su se u neugodnom položaju, jer njihov je mirovni plan zavisio od toga hoće li ga prihvatiti vodeć identifikovane kao ratni zločinci.

"U tom kontekstu gledano, posljednja stvar koju su zagovornici postizanja političkog sporazuma željeli bila je da imaju aktivističku komisiju eksperata koja bi mogla, eventualno, dokazati Eagleburgerove optužbe", smatra Inicijativa naučnika.

Odnos prema komisiji može se vidjeti i iz načina njenog finansiranja, koje je bilo neredovno i, uglavnom, zavisilo od dobrovoljnih priloga. Približno trećina njenog fonda je stigla iz SAD, u kojima se, u međuvremenu, promijenila vlast, a novi je predsjednik Bil Klinton, koji je zamijenio Džordža Buša, snažno podržao ovaj

projekat UN. Većinu drugog novca komisija je dobila od nevladinih organizacija, primjerice, Ljekara za ljudska prava.

Kako bilo, Vijeće sigurnosti kasnije je, na temelju izvještaja ove komisije, čiji su članovi bili odabrani ne kao zastupnici država nego kao stručnjaci "od ugleda", donijelo odluku o stvaranju tribunala.

Kontradikcije

Jula 1994. okončan je rad komisije, a njene zadatke je, tako se vjerovalo, trebao preuzeti Tribunal. Ipak, predsjedavajući Bašioni je prekid rada opisao kao "prijevremen", sugerirajući

Klaus Kinkel

da politički kontekst ovakve odluke nikada nije adekvatno pojašnjen, te da su se ideje o tribunalu za ratne zločine protivili neki važni međunarodni akteri. Zbog preranog ukidanja, zvanična Jugoslavija nije uspjela formalno prezentirati neke od dokaza sebi u prilog, što je, tvrdi Inicijativa naučnika, uticalo na kasnije vjerovanje da je ICTY formiran kako bi bili kažnjeni Srbi.

U stvaranju tribunala Ujedinjeni narodi su efikasno djelovali. Inicijativa naučnika smatra da to nije bio odraz političke volje međunarodnih sila toliko koliko težnja da se odgovori na bijes javnosti. ICTY je, prema riječima Jamesa Growa, bio "trijumf nedostatka volje". Očekivalo se da će on biti zamjena za efikasnu intervenciju u regionu. Ipak, iako je relativno brzo donijela odluku o njegovom nastanku, sama uspostava ICTY se odužila, što Inicijativi naučnika ukazuje da nije bilo pune posvećenosti međunarodnih aktera, pa ni samih UN da on zaista i funkcioniše u punom kapacitetu. Amerika, Francuska, Britanija i Italija u tome su imale kontradiktornu ulogu. Mnogi ih autori smatraju zaslužnim za nastanak ICTY, ali, u isto vrijeme, i odgovornim za sputavanje njegovog rada.

NA DANAŠNJI DAN

1649. - U Londonu zbog izdaje pogubljen engleski kralj Čarl I, nakon što su poražene njegove snage u građanskom ratu s republikanskim snagama Olivera Kromvela.

1835. - Predsjednik SAD Endrju Džekson preživio atentat. To je bio prvi atentat izvršen na šefa države u američkoj historiji.

1882. - Rođen Franklin Delano Ruzvelt, koji je od 1932. do smrti 1945. godine četiri puta biran za predsjednika SAD, što je jedinstven slučaj u američkoj historiji.

1933. - Predsjednik Njemačke feldmaršal Paul fon Hindenburg imenovao Adolfa Hitlera za kancelara. Istog dana 1937. godine Hitler je izjavio u Rajhstagu da Njemačka povlači svoj potpis sa Versajskog mirovnog ugovora.

1937. - Rođen ruski velemaistor Boris Vasiljevič Spaski, svjetski šahovski prvak od 1969. godine. Titulu je izgubio u meču s američkim velemaistorom Robertom Bobijem Fišerom, koji ga je 1972. u Rejkjaviku pobijedio rezultatom 12,5:8,5.

1948. - U Nju Delhiju ubijen Mahatma Gandhi, vođa pokreta za nezavisnost Indije, pola godine poslije stjecanja nezavisnosti Indije. Ubio ga je Naturam Godse, fanatik iz sekte Hindu Mahasabha, koja se protivila njevoj politici pomirenja Hindusa i muslimana.

1948. - Umro američki pilot i konstruktor aviona Orvil Rajt, pionir avijacije, koji je 1903. s bratom Vilburrom, u avionu koji su sami konstruirali, izveo prvi let u historiji avijacije.

1965. - Papa Pavao VI se susreo s predsjednikom Prezidijuma Vrhovnog sovjeta SSSR-a Nikolajem Podgornim, prvim šefom sovjetske države koji je posjetio Vatikan.

Nikolaj Podgorni

1972. - Britanski vojnici u Londonderiju, u Sjevernoj Irskoj, ubili 13 ljudi, učesnika zabranjenog marša za ljudska prava katolika. Taj sukob nazvan je Bloody Sunday (Krvava nedjelja).

1992. - Argentina otvorila dosjee nacista koji su poslije Drugog svjetskog rata pobjegli u Južnu Ameriku. 2000. - Cijanid koji se izlio iz rumunskog rudnika Baja Mare u pritoke rijeke Tise, Lapoš i Samoš, a p otom u Dunav, izazvao ekološku katastrofu ogromnih razmjera. U riječni sliv ispušteno je oko 120 tona cijanida i oo 20.000 tona taloga koji sadrži teške metale.

2000. - Povodom Dana holokausta, više stotina neonacista demonstriralo je u Berlinu i prošlo kroz Brandenburšku kapiju, podsjećajući na vrijeme kada su nacisti u Njemačkoj bili na vlasti.

2002. - Rimokatolička crkva u Irskoj pristala platiti 110 miliona dolara djeci koju su godinama seksualno zlostavljali svećenici, časne sestre i drugi crkveni dužnosnici.

2003. - U Skupštini SR Jugoslavije ratificiran sporazum o dvojnomo državljanstvu SR Jugoslavije i BiH.

2004. - Sud u Kaselu osudio je Armina Majvesa, kanibalizirao u Rotenburgu, na osam i po godina zatvora zbog ubistva bez preudmišljaja berlinskog inženjera Berndu Jurgena Brandesa (43), koga je optuženo 2001. raskomadao i djelimično pojeo.

Srđan Vuletić

2004. - Film Ljeto u zlatnoj dolini bh. reditelja Srđana Vuletića dobio je prestižnu nagradu Tigar na 33. međunarodnom filmskom festivalu u Rotterdamu. Nakon nagrade mladog žirija, devetog mjesta prema ocjeni publike i sjajnog prijema kod kritike, film Ljeto u zlatnoj dolini je u glavnoj selekciji od 16 filmova iz cijeloga svijeta osvojio je i najveću nagradu na festivalu.

2004. - Japanski hemičar i vođa kulta Sudnji dan Masami Gučija osuđen je na smrtnu kaznu, nakon što je proglašen krivim za napad gasom 1995. godine u podzemnoj željeznici u Tokiju, kada je umrlo 12 osoba. Gučija (39) je bio vođa kulta i nastojao je s grupom Sudnji dan usavršiti nervni gas. On je 11. član kulta Aum Šinri-ko koji je osuđen na smrt. U napadu u toksijskoj podzemnoj željeznici marta 1995. godine korišten je sarin, a oko 5.000 ljudi imalo je simptome trovanja gasom.

(Onasa)

Ostavljeno dijete

Ostavljen, poput spartanskog djeteta na brdu, Tribunal je, ipak, uspio preživjeti. Iako je nastavio, naizmjenično, biti predmet politike i žrtva za postavljenošću, on je izrastao u nezavisnog aktera na međunarodnoj politi-

čkoj sceni. On, cijeni Inicijativa naučnika, nije nastao zato da bi se kaznilo krivci za raspad Jugoslavije, nego kao rezultat dugog procesa u kojem je propalo nekoliko pokušaja da se pronađe rješenje jugoslavenske krize.